

PRIVATARKIV NR. 410

SYKEHUSET/SYKESTUEN I NY-ÅLESUND

ARKIVKATALOG 1952-1974

Statsarkivet i Tromsø
2001

INNLEDNING

Om Sykehuset/sykestuen i Ny-Ålesund (til 1974)

Kullgruveselskapet Kings Bay Kull Comp. A/S, som ble stiftet i Ålesund 14. desember 1916, startet sin virksomhet i Ny-Ålesund sommeren 1917. Selskapet ansatte Hans S. Mathiesen som verkslege, og han ankom med den siste ishavsskuten om høsten. Mathiesen døde for øvrig i Ny-Ålesund i januar 1919. Sommeren 1919 ble det bygget sykehus i 1 ½ etasje. I 1. etasje var det legekontor, kjøkken og et lite sykerom (seks senger), i 2. etasje beboelsesrom for lege og diakon, som utgjorde sykehuspersonalet. Som ny lege ble Fritz (Kunz) Schäfer ansatt. Han var i Ny-Ålesund frem til 1926, og ble etterfulgt av Arne Ingels.

Gruvedriften ble avvirket i 1929, og dermed var det også slutt for sykehusdriften. Sykehuset og en del av utstyret ble stående avlukket i de nærmeste årene. I sommersesongene 1935-1939 var det fiskeristasjon i Ny-Ålesund, og noen av somrene var det fiskerilege der. Da gruvedriften kom i gang igjen i 1941, ble Bergsvein Grimsmo ansatt som verkslege og sykehuset tatt i bruk. Så kom evakueringen til Storbritannia om høsten, og dermed var det slutt igjen. Under krigen ble sykehusbygningen ødelagt ved brann.

Første skipsanløp etter krigen var den 13. august 1945. D/S "Vilma" og D/S "Mosken" brakte med seg utstyr, proviant og ansatte. I løpet av høsten ble fem "svenskebrakker" oppført, én til sykehus, én til forsamlingshus og tre til boligbrakker. Sykehuset hadde behov for fullstendig nyanskaffelse av medisinsk utstyr, og Kings Bays styre gjorde en innsats for å få Helse-direktoratet og andre instanser med på at nytt utstyr kunne sendes oppover allerede samme høst. Det ble anskaffet bl.a. operasjonsutstyr, røntgenapparat, medikamenter, laboratorieutstyr og -kjemikalier, sykesenger, madrasser, ulltepper og sykepleieutstyr. "Svenskebrakken" var et elementhus. Den rommet legekontor, operasjonsstue, røntgenrom, sykerom (i alt fire senger), kjøkken, bad/skyllerom, lagerrom, legebolig og sykepleierbolig. Den hadde innlagt vann. Oppvarmingen skjedde ved kullfyrt ovn i hvert rom.

De hygieniske forholdene ved sykehuset var ikke tilfredsstillende. Dette ble påpekt av flere verksleger, særlig av Kjell Aas (1953-54). I 1956 ble det lagt inn bad og vannklosett og ordnet med skikkelig kloakkavløp fra sykehuset.

Verkslegens oppgaver var bl.a. medisinsk behandling, beredskap med tanke på akutt sykdom og ulykker med personskafer, oppfølging og statistikkføring av sykefravær, forebyggende tiltak knyttet til hygieniske forhold i leiren samt administrasjon av sykehuset. Et viktig område var behandlig av skader; hyppigheten av ulykkesskader var høy. Gjennom årene var det også en rekke fødsler på sykehuset. I hele gruvedriftsperioden 1945-1964 var egen sykepleier ansatt. Etter den store eksplosjonsulykken i Ester IV-gruven 5. november 1962 der 21 mann omkom, vedtok Stortinget i august 1963 å avvikle gruvedriften i Ny-Ålesund. Kings Bay Kull Comp. A/S ble imidlertid sittende videre som grunneier og administrator av stedet.

Verksleger (ikke sommervikarer) etter krigen var: Finn Styrevik (1945-46), Bergsvein Grimsmo (1946-47), Carl Norberg (1947-48), Sigvald Sager (1948-49), Sverre Solem (1949-51), Haakon Sæther (1951-53, 1958-59, 1961-62, 1963-64), Kjell Aas (1953-54), Helmut Seerainer (1954-57), Birger Øverbye (1957-58), Anders Vinten-Johansen (1959-60), Steffen Jensen (1960-61), Ebbe Torgersen (1962-63).

I 1965 kom byggearbeidene for en satelitt-telemetristasjon i gang i Ny-Ålesund. Et ledd i etableringen av stasjonen var å modernisere Villaen (Roald Amundsens hus) innvendig og innrede den til sykestue og bolig for sykepleier. Dette arbeidet var ferdig i 1967. I denne tiden ble Ny-Ålesund sete for en ny type virksomhet - gruvebyen ble en forskningsby. Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Forskningsråd hadde engasjert diakon til Ny-Ålesund fra sommeren 1965. Sommeren 1967 var professor Eigil Aas engasjert for å gjennomgå alt utstyret som fortsatt sto i det gamle sykehuset, sørge for nødvendig kassasjon og nye bestillinger og flytte utstyret til den nye sykestuen. Det var sykepleier i Ny-Ålesund i hele den perioden Kongsfjord satelitt-telemetristasjon var i drift. Sykepleieren var administrativt underlagt stasjonssjefen og i medisinske spørsmål underlagt verkslegen ved Longyearbyen sykehus. Da satelitt-telemetristasjonen ble nedlagt sommeren 1974, ble også sykepleiertjenesten i Ny-Ålesund avviklet.

Kilde: Hanao, Rolf: *Kings Bay Kull Comp. A/S 1917-1992. Fra gruvedrift til forsknings-service på Svalbard*, Oslo 1993.

Om arkivmaterialet

Arkivmaterialet fra Sykehuset/sykestuen i Ny-Ålesund kom inn til Statsarkivet i Tromsø i 1990 sammen med arkivmateriale fra Kings Bay Kull Comp. A/S. Det er ordnet og katalogisert av undertegnede og utgjør 0,10 hyllemeter.

Statsarkivet i Tromsø, 20. august 2001

Tore Sørensen e.f.
konsulent

ARKIVFORTEGNELSE

1	1953-1959	Korrespondanse og saksdokumenter ordnet alfabetisk (inneholder også inventarfortegnelse 1947 og notat 1985 fra dr.med. Rolf Hanao om medisinsk utstyr av kulturhistorisk verdi i Ny-Ålesund)
	1961-1965	Helsekort/pasientkartotek
	1952-1974	Skademeldinger og dødsmeldinger

Om Sykehuset/sykestuen i Ny-Ålesund - se også arkivstykkene 112, 134, 140 samt M5-11 og M5-19 i arkivet til *Kings Bay Kull Comp. A/S*.